DOI: *10.51493/egearkeoloji.1818753*
ADerg 2026/1, Nisan */ April;* XXXVI: 55-73
Araştırma/Research

Tatarlı Höyük Orta Demir Çağı Depolama Çukurları

[TATARLI HÖYÜK MIDDLE IRON AGE STORAGE PITS]

Mehmet CEVHER*

ÖZET

Prehistorik dönemlerden itibaren görülmeye başlayan ve günümüzde de kullanılmaya devam eden gıda depolama tesisleri kültür tarihinin önemli dönüm noktalarından birini temsil etmektedir. Depolama stratejisi ile beraber, besin ürünleri bol olduğu dönemlerde stoklanmakta ve bu sayede sonraki süreçlerde yaşanması muhtemel gıda krizleri kontrol altına alınabilmektedir. Gıda sürekliliğinin garanti altına alınması aynı zamanda uzun süreli yerleşim modelinin benimsenmesini sağlamıştır. Depolamanın kullanımı ile beraber toplulukların örgütlenme biçimi ve ekonomik görünümü üzerinde ciddi değişimler yaşanmış, söz konusu sosyo–ekonomik değişimler geri dönüşü olmayan süreçlerin tetikleyicisi olmuştur. Arkeolojik çalışmalarda açığa çıkarılan depolama tesislerinin yerleşim yeri içindeki konumu, inşa tekniği, sahip olduğu ölçüler gibi özelliklerden hareketle bu sürecin izleri takip edilebilmektedir.

Bu bağlamda kazı çalışmaları sırasında açığa çıkarılan depolama tesisleri arasında önemli bir yere sahip olan depolama çukurları sosyolojik, ekonomik ve politik dönüşümler hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ele alınan konuda Tatarlı Höyük'ün IIIb1 (MÖ 850-609) ile temsil edilen Orta Demir Çağı yapı katında açığa çıkarılan silindir biçimli taş ve kerpiç astarlı depolama çukurlarının sosyo–ekonomik yansımaları irdelenmekle beraber söz konusu çukurların işlevsel özellikleri, kronolojik gelişimi ve çağdaş örnekleri ortaya konmaktadır.

.

Anahtar Kelimeler

Çukur, Depolama, Tahıl, Tatarlı Höyük, Orta Demir Çağı.

ABSTRACT

Food storage facilities, which began to appear in prehistoric times and continue to be used today, represent one of the important turning points in cultural history. Along with storage strategies, food products are stockpiled during periods of abundance, thereby enabling potential food crises in subsequent periods to be brought under control. Ensuring food security has also facilitated the adoption of a long term settlement model. With the adoption of storage practices has led to significant changes in the organizational structure and economic outlook of communities, and these socio-economic transformations have triggered irreversible processes. The traces of this process can be followed based on characteristics such as the location of storage facilities uncovered in archaeological studies within the settlement, their construction technique, and their dimensions.

In this context, storage pits, which occupy an important place among the storage facilities uncovered during excavation work, provide important information about sociological, economic, and political transformations. The socio-economic implications of the cylindrical stone and mud-brick lined storage pits uncovered in the Middle Iron Age building layer represented by Tatarlı Höyük IIIb1 (850-609 BC) are examined, along with the functional characteristics, chronological development, and contemporary examples of these pits.

Keywords

Pit, Storage, Cereal, Tatarlı Höyük, Middle Iron Age.

* Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Adana/Türkiye.
Orcid ID: 0000-0001-9767-8747 ♦ E-posta: mcevhercu@gmail.com

Geliş Tarihi | Received: 07.11.2025
Kabul Tarihi | Accepted: 16.01.2026

*This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/
*Bu makale Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) kapsamında lisanslanmıştır.

Giriş

Depolama, besin ürünlerinin yetiştiği dönemin ötesine taşıyan, gecikmeli bir getiri stratejisi olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem sayesinde yağmalar, iklimsel krizler ve zirai hastalıklar gibi farklı nedenlerle gıda ürünlerinde yaşanan kayıplar kontrol altına alınarak istikrarlı bir ekonomik yapı inşa edilmiştir.[1] Bahsedildiği üzere depolama, kıtlığın neden olduğu besin krizlerini kontrol altına aldığı gibi yerleşim merkezlerinin ekonomisi ve toplumsal düzeni üzerinde dönüştürücü etkilere neden olmuştur. Bu bağlamda arkeoloji literatüründe sıklıkla karşımıza çıkan depolama çukurları yerleşim yerinin gıda stoklama yöntemine ve bunun toplumlar üzerindeki yansımalarına dair önemli bilgiler barındırmaktadır.

Bu makalede, Adana ili Ceyhan ilçesinde yer alan Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılan ve IIIb1 tabakası ile tanımlı olan Orta Demir Çağı'nın (ODÇ) depolama çukurları incelenmektedir (Fig. 1). Ele alınan çalışmada arkeobotanik bulguların sessiz kaldığı taş veya kerpiç astarlı depolama çukurlarının dolaylı kanıtlar ve benzer tipteki uygulamalar üzerinden işlevselliği tespit edilmektedir. Arkeolojik, filolojik ve etnografik çalışmalardan elde edilen bulgular incelenirken aynı dönem içinde uygulanan depolama yöntemleri irdelenmektedir. Elde edilen bulgular ışığında Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılan çukurların ODÇ yapı katı içindeki sosyo–ekonomik göstergeleri ile yerel ve bölgeler arası depolama örnekleri içindeki yeri ortaya konmaktadır.

Depolama Çukurlarının İşlevsel, Tipolojik ve Kronolojik Analizi

Arkeolojik çalışmalar sırasında açığa çıkarılan yapı katları içinde çukur olarak tanımlanan alanlara sıklıkla rastlanmaktadır. Bilinçli bir şekilde kazılan bu çukurların fosseptik,[2] kült,[3] pişirme,[4] kil[5] ve su havuzu[6] gibi farklı işlevlere sahip olduğu bilinirken, arkeolojik, filolojik ve etnografik çalışmalardan elde edilen bulgular söz konusu alanların genellikle gıda deposu ile ilişkili kullanımlarına ışık tutmaktadır.

Arkeolojik Bulgular

Kazı çalışmaları sırasında depo çukurları içinde in situ halde ele geçen bitki veya tohum kalıntıları gıda depolama için ayrılan tesislerin en güçlü kanıtıdır. Söz konusu organik kalıntılar, oksijen bakımından fakir olan sulu ortamlarda, kuru alanlarda veya mikroorganizma faaliyetinin engellendiği kapalı kaplarda günümüze kadar ulaşmayı başarabilmektedir. Buna ek olarak, bitki kalıntılarının yakınına bırakılan malzemenin (tuz, metal vb.) çözünerek bitki dokusunu kaplaması sayesinde gerçekleşen mineralleşmenin de biyolojik kalıntılara ait izlerin korunmasına önemli ölçüde katkı sağladığı bilinmektedir. Bitki izlerinin kil, kerpiç, seramik üzerinde bıraktığı negatif izler de organik malzemenin tanımlanmasına yardımcı olurken ateşe maruz kalma ile beraber organik malzemenin çürüme evresinin son bulduğu karbonlaşma (kömürleşme) süreci arkeolojik kontekstlerde en sık karşılaşılan koruma yöntemi olarak ön plana çıkmaktadır.[7] Sonraki dönem yerleşimcilerinin yarattığı tahribatlar ve iklimsel koşullar bu kanıtların ortadan kalkmasına neden olabilmektedir. Arkeometrik çalışmaların sonuçsuz kalması ile beraber alanının depo işlevini ortaya koyma noktasında dolaylı kanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çukurların çeperi etrafında tespit edilen ve nem girişini engellemek için uygulanan kil sıva, taş veya kerpiç kaplama gibi astar örnekleri dolaylı kanıtlar arasında kabul edilmektedir.[8] Söz konusu astar uygulamaları oldukça köklü bir mirasa sahip olmakla birlikte ODÇ sürecinde Levant ve Anadolu merkezlerinde takip edilebilmektedir. Yukarıda bahsedilen astar uygulamasının iyi korunmuş örneklerinden biri Tell Moza'da açığa çıkarılmıştır. Tell Moza'nın, A alanında, V. tabakada, çapları 1 ile 3 m. derinlikleri ise 0,25 m.–1 m. arasında değişen MÖ 8. yüzyıla tarihlenen çukurlar tespit edilmiştir. Harçsız, kuru duvar şeklinde inşa edilen astar uygulamasında taşların yassı yüzeyi içe bakacak şekilde örülmüştür.[9] Benzer uygulamalar Tell Sukas'ın H1 (MÖ 850-675) evresinde takip edilirken bu dönemde silindir biçimli iki çukur içinde düzgün kesimli tek sıra taş örgülü astar kullanımı rapor edilmektedir.[10] Aynı dönemde Megiddo'nun III. yapı katındaki

1 Ingold 1983.

2 Langgut vd. 2016: 375-376.

3 Baştürk 2025: 77.

4 Kaplan 1952: 49–51; Fig. 1–2.

5 Seeher 2007: 28-29.

6 Ilan 2008: 88.

7 Ayrıntılı bilgi için bkz. Celant vd. 2015: 471-473.

8 Ilan 2008: 88; Currid ve Navon 1989: 70.

9 Greenhut 2009.

10 Lund 1986: 11.

(MÖ 780–650) 450 m³'lük silo yapısı taş astar tekniğinin en iyi belgelendiği örnekler arasında yer almaktadır.[11] Tille Höyük'ün ODÇ'ye tarihlenen V. yapı katında benzer depolama çukurları açığa çıkarılmıştır.[12] Kerpiç astarlı silindir depolama çukurlarına ise Tell Tuqan[13] ve Amik Çatal Höyük[14] yerleşimlerinde rastlanmaktadır.

Çukur çeperindeki taş, kerpiç, kil, saman gibi farklı astar kullanımı dışında tabanda bulunan beyaz renkli katmanlar da çukur işlevini tespit etmeye yardımcı olmaktadır. Gıda depolamanın dolaylı kanıtları arasında gösterilen beyaz renkli kalıntılar Kaman–Kalehöyük'te belgelenmiştir. Kaman–Kalehöyük, Erken Tunç Çağı ile Demir Çağı arasında sayıları 4000'i bulan silindir, çan, arı kovanı şeklindeki yeraltı depolama örnekleri ile dikkat çekmektedir. Astar olarak kireç, kil dışında sıklıkla uygulanan saman katkılı çamur sıvası yaygın bir görünüme sahiptir.[15] Saman sıvasına dair diğer örneklere ise Kilise Tepe,[16] Tille Höyük[17] ve Tell Dor'un[18] Demir Çağı tabakalarında rastlanmaktadır. Bahsedilen kalıntıların yalıtım amaçlı kullanılan çürümüş saman artıkları olduğu tespit edilmiştir. Büyükkaya'nın ODÇ'ye tarihlenen 4. Evresinde işlevleri tam olarak belirlenemeyen çok sayıda çukur açığa çıkarılmıştır. 0,9–1,2 m. çap ve 0,6–0,7 m. derinliğe kadar korunabilmiş çukurlar çan ve armut profillidir. Saklama hacmini arttırma konusunda belirgin avantajlara sahip bu çukurların bazılarında taban ve çeperlerde saman sıvasına ait izlere rastlanmıştır. Taban ve çeper kısmındaki saman sıvası söz konusu çukurların depolama işlevi için ayrılmış olduklarını göstermektedir.[19] Oymaağaç, Demir Çağı tabakalarının tamamında çukur açma faaliyeti kesintisiz şekilde devam etmiştir. 1-3 m. arasında değişen çaplara sahip bu çukurlar yumuşak dolguların olduğu alanlara açılmış huni, silindir ve çan şeklindedir. Bazı çukurların taban kısmında korunmuş halde bulunan soluk beyaz renkli kalıntılar burada da rapor edilmektedir.[20] Gözlükule'de ODÇ tabakasında, astarsız, silindir biçimli sınırlı sayıdaki basit toprak çukurlar 2 m. çapındadır. Gözlükule'deki çukurlar içinden ele geçen tahıl kalıntılarında hareketle bu alanlar depo olarak tanımlanmaktadır.[21] Tanır Yassıhöyük'te Demir Çağı'na tarihlenen IIIA evresinde kare biçimli iki odalı konut içinde açığa çıkarılan 1,70-1,80 m. çapındaki çukur, yapının depolama işlevi çerçevesinde kullanılmış olduğunu göstermektedir.[22]

ODÇ'de depolama pratikleri salt çukurlar ile sınırlı kalmamıştır. Şehir devletlerinin kurulması ve istikrarın yeniden tesis edilmesi ile beraber gıda depolama yönteminde idari veya sivil kullanıma ait mekân içi büyük ölçekli depolama kapları ön plana çıkmaya başlamıştır.[23] Bu durumun somut örnekleri farklı merkezlerde izlenebilmektedir. Karatepe/Azatiwataya'de Güney Kapısı'nın doğusunda yer alan tapınak yapısında çok sayıda pithos ile geniş hacimli bazalt kaplar yapının kült işlevi ile beraber depolama birimi vazifesi taşıdığını göstermektedir.[24] Benzer şekilde pithos temelli depolama uygulamaları Gözlükule'de izlenebilirken depolamanın genellikle konutlara bağlı odalar içine yerleştirilen pithoslar aracılığı ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Arami Krallığı'nın başkenti olan Zincirli (Sam'al)'de MÖ 9. yüzyılın başlarına tarihlenen konutlar içinde bulunan depolama kapları, gıda yönetiminin ağırlıklı olarak hane ölçeğinde yürütüldüğünü belgelemektedir.[25] Zincirli'nin (Sam'al) DÇ II-III evresi ile birlikte Güney Sitadel'inde ve Güney Kapısı civarında açığa çıkarılan kerpiç duvarlı, sıvalı yer üstü ambar yapıları ise bu süreçte tahıl depolama ve işlemede merkezi organizasyonların önem kazanmaya başladığını göstermektedir.[26] Bununla birlikte aynı dönemde yaşanması muhtemel gıda krizleri karşısında farklı merkezlerde yerel organizasyonlar çerçevesinde kullanılan silo tipi depolama örneklerine ait

11 Lamon ve Shipton 1939: 66.

12 Blaylock 2009: 107.

13 Mazzoni 2014: 348.

14 Haines 1971: 14.

15 Fairbairn ve Omura 2005: 18; Fairbairn 2005: 130.

16 Madella 2007.

17 Blaylock 2009: 121.

18 Shahack-Gross vd. 2005.

19 Seeher 2018: 140-142.

20 Reichmuth 2016: 64-66.

21 Goldman 1963: 6.

22 Baştürk 2025: 76.

23 Montesanto 2023.

24 Sicker-Akman 2014; Bossert vd. 1950.

25 Herrmann 2017: 23-24.

26 Schloen vd. 2019: 526-527. Geç Hitit Krallıklarına ait yazılı belgelerde bahsedilen ambar alanları için bkz. Hawkins 2000: 28, 177-178, 251-253.

izlere rastlanmaktadır.[27] Kınık Höyük'te[28] MÖ 11. yy.'da inşa edilen ve MÖ 8.–7. yy sürecinde işlevini kaybettiği düşünülen 8 m. çapında 3 m. derinliğinde taş astarlı silo yapısı bilinen örnekler arasında yer almaktadır. Ayrıca Kaman–Kalehöyük'te de yerel organizasyonların bir yansıması olan gıda biriktirme alanları ile karşılaşılmaktadır. Kaman–Kalehöyük'ün ODÇ'ye tarihlenen IIc tabakasında, mekân aralarında yer alan hane kullanımına ait çukurlar dışında söz konusu evrede depolama uygulamaları kapsamında, yeraltına inşa edilmiş silo odaları da açığa çıkarılmıştır. Yerleşmenin farklı alanlarında tespit edilen taş astarlı dikdörtgen biçimli bu yapılar, yerleşimde sosyo–ekonomik açıdan daha sınıflı ve gelişkin bir toplumsal yapının varlığına işaret etmektedir.[29] Bununla birlikte ODÇ'de Ovaören'de açığa çıkarılan dikdörtgen biçimli yeraltı silo odasının da Kaman–Kalehöyük örneği ile yakın benzerlik sunduğu aktarılmaktadır.[30] Kilise Tepe'nin MÖ 8.–7. yüzyıllara tarihlenen IIf evresinde ise tahıl çukurlarının toplandığı bir alan bulunmaktadır. Bunun dışında kolektif kullanıma ait olduğu düşünülen büyük bir mekâna ait pithoslar ile 35–70 m³'lük hacme sahip taş astarlı yeraltı siloları da topluluk temelli organizasyonlar bağlamında değerlendirilmektedir.[31]

Filolojik Bulgular

Çukurların gıda biriktirme alanı olarak kullanımlılarına ilişkin Antik Çağ yazarlarının verdiği bilgiler de önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Pliny'nin tahıl saklama yöntemini anlattığı Naturalis Historia eserinde Kapadokya, Trakya, İspanya ve Afrika'da yaygın olarak görülen siri adı verilen depolama çukurlarından söz etmektedir.[32] Varro, bahsedilen depolama yönteminin kullanılması halinde buğdayın elli, darının ise yüz sene sağlıklı şekilde muhafaza edilebileceğini aktarmaktadır.[33] Tacitus'un, ''Germania'' adlı eserinde ise Roma İmparatorluğu'nun kuzey sınırında yaşayan kabilelerin kırsal mimarisine dair ayrıntılara yer verilirken kışın donlardan ve istilacı toplulukların yağma faaliyetlerinden korunmak için gıda ürünlerinin yeraltına depolandığı ifade edilmektedir.[34] Antik Çağ'da çukur şeklindeki depolama tesislerine dair bir diğer veri Ksenophon tarafından kaleme alınmıştır. Ksenophon, MÖ 401'de meydana gelen Kunaksa Savaşı'nın dönüşünde konakladığı bir köyde yöre halkı tarafından kendisine sunulan şarapların yeraltında tutulduğundan bahsetmektedir.[35] Farklı dönemlerde Antik Çağ yazarları tarafından günümüze aktarılan bu bilgiler yeraltı depolama yöntemi hakkında detaylar barındırmasa da bahsedilen depolama stratejisinin farklı dönemlerde ve coğrafyalarda yaygın biçimde kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Etnografik Bulgular

Arkeolojik ve filolojik kaynaklara ek olarak gıda biriktirme alanı şeklinde faydalanılan çukurların varlığına etnografik kayıtlarda da rastlanmaktadır. Mahmut Makal, 1945–1950 yılları arasında Aksaray kırsalındaki köy hayatını anlattığı Bizim Köy adlı eserinde genellikle evlerin ön kısmına kazılan petrol varili büyüklüğündeki (yaklaşık 58x89 cm.) depolama alanlarından bahsetmektedir.[36] Kuyu olarak da nitelenen bu yeraltı depolama birimleri sıvasız basit toprak çukur şeklinde olabildiği gibi sıvalı örneklerin de kullanılmış olduğu aktarılmaktadır. Sıvasız kuyular açıldıktan sonra araya karışan toprağın elenmesi nedeniyle zaman ve iş gücü açısından daha fazla yük oluşturmaktaydı. Yoğun yağışların meydana geldiği dönemlerde kuyuların genellikle su sızdırdığı ve tahılın nemlenmesi ile birlikte söz konusu kuyuların kullanım dışı kaldığı aktarılmaktadır.[37] Ekin kuyularının kayıt altına alındığı bir diğer merkez de Elazığ'dır.[38] 1970'lerde Elazığ'da köylülerin 1 m. çapında, 1,5 m. derinliğinde silindir ve arı kovanı biçimli tahıl depolama çukurlarından sıklıkla faydalandığı belirtilmektedir. Bu çukurların çeperi çamur, tavan ve tabanı ise saman ile sıvanmakta olup yeraltı deposunun sık sık kullanılması halinde buğday biti istilası riskinin de büyük oranda

27 EDÇ sonu ODÇ ile beraber görülmeye başlayan ve ODÇ'de daha görünür olan yerel organizasyonların bir ürünü olan silolar ile ilgili tartışmalar için bkz. Pucci 2023.

28 Castellano 2018: 264-270.

29 Matsumura 2020: 371.

30 Şenyurt vd. 2023: 55; Aklan 2022: 183-184.

31 Heffron vd. 2017: 134-142; Bouthillier vd. 2014: 98-99, 119-121, Fig. 32.

32 Pliny, NH 4. 18. 73.

33 Varro, On Agriculture, 1. 57.

34 Tacitus, Germania, 16.

35 Kenophon, Anabasis, 4.5.29

36 Makal 2008: 27-28, Ertuğ-Yaraş 1997: 90.

37 Makal 2008: 27-28.

38 Peters 1979: 128.

arttığı ifade edilmektedir.[39] Yakın döneme kadar bu tipteki depolama yönteminin kırsal bölgelerde geçerliliğini koruduğu anlaşılırken H. Goldman Tarsus'ta yaptığı gözlemlerde 1960'lı yıllarda astarsız basit toprak çukurların depo vazifesi taşıdığı bilgisini vermektedir.[40] Etnografik çalışmalarda benzer tipteki çukurlara Adıyaman,[41] Yozgat[42] ve Levant[43] kırsalında rastlanmakla beraber Etiyopya[44] ve Sudan[45] gibi Afrika ülkelerinde bu depolama yönteminin günümüzde de geçerliliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

Çukurların İşleyiş İlkeleri, Yöntemin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Farklı dönmelerde ve coğrafyalarda yaygın bir görünüme sahip olan yeraltı depolama yöntemi temel olarak anaerobik (oksijensiz) ortam, sıcaklık ve nem gibi unsurların dengede tutulması prensibine dayanmaktadır. Tahılın metabolik açıdan oksijen alıp karbondioksit salınımı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu durum yalıtımı güçlü olan yeraltı çukurları gibi depolama ünitelerinde tahılı, zararlı böceklerden koruyan bir atmosferin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Tahıl üzerinde yuva yapan ve onunla beraber depoya giren mikroorganizmalar, içerideki oksijenin tüketilip ünitenin karbondioksit ile dolmasıyla birlikte etkisiz hale gelir. Sürecin devamında tahıl kararsız bir uyku durumuna geçer. Sıcaklık, nem gibi faktörlerin kontrol altında tutulması halinde depolanan ürün herhangi bir bozulma veya çürüme yaşamadan yıllarca güven içinde saklanabilmektedir.[46]

Uzun ömürlü depolama için gerekli ön koşullardan bir diğeri de sıcaklık dengesinin korunmasıdır. Depolama sırasında tahılın ideal sıcaklık aralığı 10-15 °C olarak kabul edilmektedir. Bahsedilen sıcaklık değerlerinin kararlı halde tutulması durumunda böcek, mikroflora gibi organizmalar, kısa süre içinde düşük ısı nedeniyle etkisiz hale gelecektir.[47] Günümüzde uygulanan anaerobik depolama yönteminde sıcaklık ortalaması; soğutucu, hava üfleyici gibi modern tekniklerle elde edilirken daha erken dönemlerde doğal yöntemlerden faydalanılmıştır. Çukur yapısı gereği bulunduğu kütlenin ısısını benimseme eğilimi taşır.[48] Bu durum çukurları yazın serin kışın ise daha ılık kalabilen termal dengeleyiciler halini almasına sağlar.

Uzun vadeli ve başarılı bir depolama süreci için gerekli olan koşullardan biri diğeri ise nem dengesinin korunmasıdır. Uzun soluklu depolama için ideal olan nem oranı %13'tür. Üst sınır %16 olarak kabul edilirken sınırın aşılması halinde küf, mantar gelişimi dışında ürün üzerinde filizlenme ve fermantasyon gelişimi gibi zararlı biyolojik süreçler yaşanabilmektedir.[49] İdeal nem dengesinin korunması için ilk olarak tahılın hasat sonrası doğrudan depo alanına taşınmaması gerekir. Bu süreçte tahılın iç ısısı yüksek olduğu gibi nem içeriği de %16 sınırındadır. Dinlendirme aşamasından sonra stoklamanın yapılacağı alanda sızdırmazlık koşullarının tesis edilmesi gerekir, aksi durumda su sızıntısının neden olacağı renk, tat, koku gibi bozulmalar gıda kalitesi kaybına yol açacaktır.[50] Yeraltında saklanan mahsulde, oksijen, sıcaklık ve nem gibi faktörler kontrol altına alınmış olsa da ürün hacminde %3–5 arası kayıp meydana gelmektedir. Tahılın çukur yüzeyine temas ettiği alanlarda ortaya çıkan bu kayıp miktarı yeraltı depolama yönteminin doğası gereği olağan olarak kabul edilmektedir.[51] Depo açılıp gıda malzemesi tüketime sunulduktan sonra çukur içindeki çürümüş tahıl kalıntıları, kazınarak veya yakılarak alandan uzaklaştırılır.[52]

Yeraltı depolama tesislerinin büyük organizasyonlar gerektirmemesi, kurulumunun basit bakımının ise masrafsız oluşu söz konusu yapıların yaygın şekilde kullanılmasında belirleyici olmuştur. Aynı zamanda saklanan ürünün yıllar boyu sağlıklı bir şekilde korunması ve açıldıktan sonra yüksek çimlenme kabiliyetini koruması da tercih edilmelerinde etkili olmuştur.[53] Farklı zaman dilimlerinde ve uzak coğrafyalarda kendine

39 Peters 1979: 127-128.

40 Goldman 1963: 6.

41 Blaylock 2009: 121.

42 Schmidt 1932: 98

43 Currid ve Navon 1989: 69.

44 Dejene 2004.

45 Abdalla vd. 2002: 170-175.

46 Whittaker vd. 2014: 197; Reynolds 1979a: 74.

47 Currid 1986: 186.

48 Jiménez Jáimez ve Suárez Padilla 2019: 807.

49 Reynolds 1979a: 74-76; Currid ve Navon 1989: 72-75.

50 Reynolds 1979a: 74-76.

51 Reynolds 1974: 127; Marshall 2011: 119.

52 Bersu 1940: 61; Marshall 2011: 89.

53 Jiménez Jáimez ve Suárez Padilla 2019: 807.

yer bulmayı başaran bu yöntemin evrensel bir karakter taşıdığı anlaşılmaktadır. Yerleşim yeri içinde meydana gelen yangın, yıkım gibi doğal afetler karşısında güvenli bir depolama olanağı sağladığı gibi hasat edilen ürünün hırsızlardan saklanması konusunda da etkili çözümler sunmaktadır. Özellikle siyasi istikrarın bozulduğu dönemlerde yağma ve hırsızlık girişimlerinden kaçınmak için bu yöntemin sıklıkla tercih edildiği anlaşılmaktadır.[54]

Yeraltına açılan depolama tesislerinin en büyük eksikliği kısa süreli depolama için uygun olmamalarıdır. Tahılın depoya yerleştirilip mühürlendikten kısa süre sonra açılıp tekrar kapatılması halinde oksijen, nem ve sıcaklık dengesinin kaybolmasına bağlı olarak yüksek oranda ürün kaybı meydana gelecektir. Bu nedenle çukur içi depolamanın kısa, orta vadeli kullanım için uygun olmadığı tahılın çimlenme özelliğini koruması ve uzun ömürlü koruma sunması nedeniyle söz konusu yapıların uzun süreli depolama yöntemi ile ilişkili oldukları kabul edilmektedir.[55] Uzun süreli depolama için uygun bir yöntem olsa da kullanılan ünitelerin ömrü sınırsız değildir. Genellikle 5 ile 10 yıl arasında bir kullanım ömrüne sahip olduğu belirtilen bu yapıların uzun süre kullanılması halinde depolama sürecinin başarısızlıkla sonuçlanma riski de aynı oranda artmaktadır. Ömrünü tamamlayan veya bozulduğu için terk edilen çukurların da yaya ve hayvan trafiğini kısıtlaması nedeniyle kısa süre içinde tekrar doldurulması gerekliliği söz konusu depolama yönteminin zayıf yönleri arasında gösterilmektedir.[56]

Orta Demir Çağı'nda Kilikya ve Tatarlı Höyük Depolama Çukurları

MÖ II. binyılda Kizzuwatna,[57] MÖ I. binyılda ise Que ve Hilakku[58] isimleri ile anılan Çukurova zengin tarımsal potansiyeli, maden kaynakları ve ulaşım ağları sayesinde Yakındoğu'daki imparatorlukların stratejik ve ekonomik çıkarları bağlamında ön plana çıkmaktadır.[59] Toros Dağları'nda bulunan demir ve gümüş gibi maden yataklarının kontrolü, krallıklar arasındaki çatışmaların önemli bir ayağını oluştururken bölgenin zenginliği salt maden yatakları ile sınırlı kalmamıştır.[60] Mezopotamya krallarının saray inşaatları sırasında ihtiyaç duydukları kereste malzemesini Amanos Dağları'ndan temin etmeye çalıştıkları bilinmektedir.[61] Bu bağlamda Amanos Dağları zengin bir kereste deposu olma özelliği taşırken dağların batısında yelpaze gibi açılan bereketli topraklar ise zengin tarım potansiyeli nedeniyle krallıkların ilgi odağı konumundadır. Bölgenin yeraltı ve yer üstü zenginliklerine sahip olmaya çalışan Assur krallarının bölge üzerine sık sık sefer düzenledikleri bilinmektedir. Bu süreçte yerel krallıklar kurdukları koalisyonlar sayesinde Assur yayılımına karşı direnmeye çalışırken ODÇ söz konusu çatışmaların sıklıkla yaşandığı bir dönem olma özelliği taşımaktadır. ODÇ'ye tarihlenen MÖ 950–850/609[62] sürecinde Kilikya'da önemli bir liman yerleşmesi olan Kinet Höyük bahsedilen Assur yayılımına dair önemli bulgular sunması bakımından ön plana çıkmaktadır. 8. tabaka ile karakterize edilen bu süreçte belirli bir plana bağlı kalmadan avlu etrafında sıralanan mekânlar içinde bulunan fırınlar atölye merkezli bir kullanıma ışık tutmaktadır.[63] Bu döneme tarihlenen ve bölgesel merkez olma özelliği taşıyan Karatepe/Azatiwataya kalesi ise pithos tipi depolama yöntemi, tahkimat sistemleri, saray, tapınak gibi anıtsal yapıları ile ön plana çıkmaktadır. Sirkeli Höyük'te son yıllarda açığa çıkarılan çift bedenli sur duvarı ve 10 m. genişliğindeki kent kapısı da söz konusu anıtsal mimarinin takip edilebildiği bir diğer merkezdir. ODÇ ile beraber yerleşme ölçeğinde toparlama evresine giren Gözlükule'de ise sıkışık bir mimari düzen ve bu düzen içinde 2-3 odalı avlulu bir konut şemasının varlığı izlenebilmektedir. Konutlara ait odalarda pithos tipi depolamaya

54 Gates 2013; Ilan 2008: 98-99; Halstead 2014: 161.

55 Reynolds 1974: 124; Reynolds 1979b: 73.

56 Bersu 1940: 60-61.

57 MÖ II. binyılda Kizzuwatna için bkz. Ünal ve Girginer 2007: 119-162.

58 MÖ I. binyılda Que ve Hilakku için bkz. Casabonne 2004.

59 MÖ I. binyılda Hilakku (Dağlık Kilikya) Soli-Pompeiopolis ile Korakesion (Alanya) arasında kalan alana karşılık gelirken söz konusu bölgeyi kuzeyde Toros dağları güneyde ise Akdeniz sınırlandırmaktadır. Geniş düzlükleri bulunduğu Que ise Soli-Pompeiopolis'ten İskenderun körfezine kadar uzanmaktadır. Bereketli alüvyol ovasını doğuda Amanos, kuzeyde Toros dağları kuşatırken ovanın güney ucu Akdeniz kıyılarına dayanmaktadır. Casabonne 2004: 24, 31.

60 Casabonne 2004: 41-42. Kilikya'daki Assur seferleri için bkz. Ünal ve Girginer 2007:168-192; Bing 1969.

61 Casabonne 2004: 37-39.

62 Kronoloji tartışmaları için bkz. Novak vd. 2017.

63 8. Tabakadaki Assur izleri için bkz. Lehmann 2006.

dair bulgulara sıklıkla rastlanmaktadır. Kilise Tepe'de MÖ 8.–7. yüzyıllara tarihlenen IIf evresinde açığa çıkarılan taş örgülü seramik fırınları, atölye odaklı bir mekânsal düzenlemeye işaret ederken, çukur depolaması için ayrılmış alanlar ile yıl boyu 300 kişiye yetecek yeraltı siloları gıda üzerinde kolektif bir organizasyonun uygulanmış olduğunu ortaya koymaktadır.[64] Yine bu dönemde gıdanın silolar içinde toplandığına dair örneklere Misis Höyük'te de rastlanmaktadır.[65]

Kilikya'daki ODÇ merkezlerinde silolar ve pithos tipi depolama yöntemlerinin daha yaygın olduğu anlaşılırken, bu tablo içerisinde Tatarlı Höyük, yeraltı depolama uygulamalarıyla ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan depolama çukurları mevcut bilgiler ışığında Geç Tunç Çağ tabakalarında saptanmazken ODÇ ile beraber daha sık şekilde karşımıza çıkmaktadır. ODÇ yapı katında, MÖ II. binyıla tarihlenen ve A Yapısı olarak adlandırılan tapınak yapısının batısında dört, Sitadel'in kuzeybatısında da bir olmak üzere toplamda beş depolama çukuru açığa çıkarılmıştır. Silindir biçimli bu ünitelerin dördü taş diğeri ise ağırlıklı kerpiç astarlıdır (Fig. 2).

Sitadel ve Aşağı Şehir yerleşmeleri bulunan Tatarlı Höyük'te Neolitik Dönem'de başlayan yerleşim MÖ II. binyıla tarihlenen tapınak ve sur gibi anıtsal mimarisi ile ön plana çıkmaktadır.[66] Açığa çıkarılan çukurların tamamı Sitadel yerleşmesinde yer almaktadır. Sitadel'de yapılan çalışmalarda ODÇ yapı katında tek odalı veya birbirine bitişik şekilde inşa edilen çok odalı yerleşim düzeni ile karşılaşılmaktadır. Höyüğün kuzeydoğusunda açığa çıkarılan taş döşeli rampalı giriş kapısı dönemin öne çıkan mimari unsurları arasında yer almaktadır (Fig. 3). Şu ana kadar 17 m.'lik kısmı açılmış olan taş döşeli yol trapezoid planlı olup doğuda 5,5 m. batıda ise daralarak 3,5 m.'lik genişliğe ulaşmaktadır. Rampalı yolun en dar olduğu bölümde çift kanatlı ahşap kapıların kullanılmış olduğu ve bunların içe doğru açıldığını gösteren kapı sabitleme unsurları, kapı söveleri ve eşik taşları saptanmıştır. Taş döşeli giriş kapısı bu dönemde belirgin bir organizasyonun varlığını gösterirken söz konusu organizasyonun hiyerarşik olarak öne çıkan gruplar tarafından mı yoksa topluluk temelli mi yürütüldüğü konusu mevcut bulgular ışığında belirgin değildir. Yol kuzey ve güneyde taş duvar ile sınırlandırılmış olup güneydeki duvara bitişik halde inşa edilen iki mekân yer almaktadır. Her iki mekân da 60 cm. açıklığında bir giriş ile birbirine bağlanmakta olup batıdaki mekânın sınırlı bir bölümü açılabilmiştir. Tümüyle açılan doğudaki mekân ise 4x3 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Taş temeller bazalttan inşa edilirken kerpiç üst beden tahrip olmuştur. Sıkıştırılmış toprak taban üzerinde kırık halde ele geçen krater parçaları mekânın depolama birimi olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir (Fig. 4). Mekânın ortasında çatıyı desteklemek için kullanılan ahşap direğin yerleştirildiği taş kaide bulunmaktadır. Dış kısımdan mekâna erişim doğu duvarında açılan yaklaşık 60 cm. genişliğindeki giriş aralığı ile sağlanmaktadır. Söz konusu girişin köşesinde açığa çıkarılan ocak ile üç ayaklı taş havan, bu alanın avluya bağlı bir işlik alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tatarlı Höyük'te ODÇ'ye tarihlenen bir diğer depolama mekânı ise A Yapısı'nın kuzeybatısında açığa çıkarılmıştır (Fig. 5). Söz konusu depo odası birbirine bitişik halde sıralanan mekânların doğu ucunda yer almaktadır. Geç Hellenistik Dönem yerleşimcileri tarafından büyük oranda tahrip edilen konutun batı ucu henüz tamamen kazılamamıştır. Ortadaki mekân 1,5x2,5 m. ölçülerindedir. Konutun doğusunda yer alan depolama odasının ise sadece kuzey ve batı duvarı korunabilmiştir. Bu depolama alanında birer adet pithos, kulplu amphora ve krater dışında Kıbrıs etkili kırmızı üzerine siyah (BoR) testi parçaları, bikrom kâseler ile siyah bant bezemeli kâse parçaları ele geçmiştir.[67] Mekân içinde in situ halde bulunan kaplardan hareketle bahsi geçen alanın gıda muhafazası dışında sıvıların depolanması, işlenmesi ve sunulması gibi çok yönlü bir kullanıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu alandaki depolamanın kısa ve orta vadeli olarak nitelenen seramik tipi depolama ile sınırlı kalmadığı tespit edilmiştir.[68] Bahsedilen konutun 3 m. güneyinde depolama çukuru bulunmaktadır. Silindir biçimindeki depolama çukuru kerpiç yer yer de taş astarlıdır. (Fig. 6: 1 nolu çukur). Söz konusu depolama birimi 2,15 m. çapında ve 1 m.

64 Heffron vd. 2017: 134-142; Bouthillier vd. 2014: 99.

65 G'Agata 2017: 168.

66 Cevher 2020: Fig. 1; Girginer ve Oyman-Girginer 2020: 220; Fig. 18-20; Girginer vd. 2023: 94; Kaycı ve Girginer 2020.

67 Girginer vd. 2023: 93; Res. 5-6.

68 Kısa ve Orta süreli depolama için bkz. Pucci 2023.

derinliğindedir. Derinlik ölçüleri ODÇ yapı katına ait diğer çukurlara oranla iyi korunmuştur. Taban kısmında sıkıştırılmış toprak üzerinde yapısal bütünlüğünü büyük oranda kaybolmuş halde çürümüş saman kalıntıları bulunmaktadır. Çukur yüzeyi üzerinde yapılan gözlemlerde ise ateş kullanımı ile ilişkili turuncu ve kahverengi izler ile karşılaşılmıştır. A Yapısı'nın batısında yer alan bu çukur dışında, farklı açmalarda aynı yapı katına ait üç adet taş astarlı çukur tespit edilmiştir. Söz konusu çukurlardan biri, AZ–185 açmasında açığa çıkarılmıştır. 2 m. çapında olan depolama çukuru yoğun tahribat nedeniyle kısmen korunabilmiştir (Fig. 7: 2 nolu çukur). Astar işlevi taşıyan taş malzemesinin korunan yüksekliği 50 cm.'dir. Taban kısmında sıkıştırılmış toprak taban üzerinde ince bir katman halinde yer yer korunmuş fitolit kalıntıları bulunmaktadır. Çukurun bulunduğu alandaki ODÇ mimarisi Geç Hellenistik Dönem müdahaleleri neticesinde büyük oranda tahrip olmuştur. Çukurun 5 m. kuzeyinde kısmen korunmuş duvar hatları ile 9 m² ölçülerinde dikdörtgen planlı bir mekân yer almaktadır. Mekânın güneydoğu köşesinde silindir biçimli ocağa rastlanırken küçük yassı taşlar ile örülen taş döşeme doğudan batıya doğru eğimli olacak şekilde 4.25 m²'lik alana yayılmaktadır. Döşemenin 80 cm. güneyinde açığa çıkarılan ahşap direk çukuru sundurmalı bir düzenlemenin varlığına işaret etmektedir.

A Yapısı'nın batısında yer alan diğer iki çukur ise BA–185 (Fig. 8: 3 nolu çukur) açmasında yer almaktadır. Açmanın doğusunda bulunan depo birimi 1,5 m. çapında olup 80 cm. yüksekliğindeki beş sıra taş örgüsü korunmuş haldedir. Çukur içindeki yoğun tahribat nedeniyle sıkıştırılmış toprak taban ve fitolit kalıntılarına ulaşılamamıştır. Bu depo biriminin hemen batısında tespit edilen bir diğer taş astarlı çukur ise 1,60 m. çapındadır (Fig. 8: 4 nolu çukur). Tek sıra taş örgüsü korunmuş olup örgü tekniği benzer özellikler taşımaktadır. Kesit incelemeleri sonucunda tahrip edilerek atık deposu şeklinde kullanılan çukurun, 1 m. derinliğinde moloz dolgusuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Çukur içinde yapılan çalışmalar sonucunda tabana düşmüş haldeki taş üzerinde önemli bilgilere ulaşılmıştır. Taşın depolama çukurunun taban kısmına temas ettiği yüzeyi üzerinde yer yer beyaz renkli lifli, damarlı çürümüş saman kalıntıları tespit edilmiştir. Ayrıca, çukur içerisinde kısmen görülebilen turuncu renkli kil izlerinin, yüksek ısıya maruz kalma sonucunda oluştuğu değerlendirilmektedir. Aralarında 2 m. mesafe olacak şekilde konumlanmış olan çukurların batısında yine aynı tabakaya ait olan 8,5 m. genişliğinde ve muhtemelen iki bölmeli olduğu düşünülen bir konut yapısı yer almaktadır. Kısmen açığa çıkarılmış olan bu konuta erişim, güney duvarında yer alan ve 80 cm. genişliğindeki bir kapı açıklığı aracılığıyla sağlanmaktadır. ODÇ yapı katına ait olan bu konutun sınırlı bir kısmı açığa çıkarılabilmiştir.

Tatarlı Höyük'te belgelenen bir diğer taş astarlı depolama çukuru Sitadel'in kuzeybatı ucunda bulunan AS–173 açmasında yer almaktadır. Taş astarlı depolama çukuru, 2,30 m. çapındadır (Fig. 9: 5 nolu çukur). Bazı kesimlerde taş astar örgüsü 70 cm.'e kadar korunmuş haldedir. Taşların düzgün yüzeyleri ise çukur içine bakacak şekilde muntazam bir işçiliğe sahiptir. Taban kısmında sıkıştırılmış toprak dolgusu üzerinde yer yer korunmuş beyaz renkli fitolit kalıntıları ile kömürleşmiş ahşap izlerine rastlanmıştır. Ayrıca çukur tabanında ele geçen tutamaksız, oval dipli, bir adet derin taş havan bu alanda tahıl işleme faaliyetinin yürütüldüğünü göstermektedir. Tatarlı Höyük stratigrafisinde ODÇ ile tanımlı olan IIIb1 yapı katında açığa çıkarılan çukurlar ile söz konusu tabaka içinden ele geçen seramiklerde Kıbrıs etkili boyalı örnekler baskın bir karakter sergilemektedir. Seramik repertuvarı arasında MÖ 9.–8. yy.'a tarihlenen ve bölgede oldukça iyi bilinen Beyaz Boyalı (White Painted), İki Renkli (Bichrome) ve Kırmızı Üzeri Siyah boyalı (Black on Red/BoR) mal grupları yaygın bir kullanıma sahiptir (Fig. 10).[69] Beyaz Boyalı (Fig. 10e–d–i) ve İki Renkli mal grupları (Fig. 10h) arasında kase ve çanak formları öne çıkarken krem renkli astarlı kraterler ve yivli çanaklar (Fig. 10g) ele geçen seramikler arasında yer almaktadır. ODÇ seramik repertuvarı arasında önemli bir yer tutan Kırmızı Üzeri Siyah boya bezemeli seramikler, Beyaz Boyalı ve İki Renkli mal grupları ile bir arada ele geçmektedir. Parlak kırmızı veya turuncu astarlı olan bu mal grubu oldukça iyi perdahlamıştır (Fig. 10ı–f). Tek kulplu testicikler ile kâseler en sık karşılaşılan formlar arasında yer almaktadır. Tatarlı Höyük ODÇ tabakasındaki boya bezemeli mal grupları dışında yalın mal olarak testiler, depolama ve pişirme kapları bilinen örnekler arasında yer almaktadır (Fig. 10b).[70]

69 Girginer vd. 2024: 501; Fig. 6; Tufan ve Girginer 2020..

70 Girginer ve Oyman-Girginer 2020: 219-220; Girginer

Bezeme repertuarına bakıldığı zaman bant bezeme yoğun bir kullanıma sahip olmuştur. Yatayda ve dikeyde birbirine paralel olacak şekilde işlenen düz veya dalgalı bant bezeme motifleri ince ve kalın olabilmektedir. Açık kap tipleri arasında yer alan kase ve çanak formlarının dudak ve gövde kısmında paralel yatay bant bezemeli örnekler, depolama çukurları içinde ve ODÇ yapı katında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Fig. 10c). Dikey bantların oluşturduğu panellerin arası çapraz tarama motifi ile doldurulmaktadır (Fig. 10a). İç içe geçmiş haldeki konsantrik daire örnekleri, boya bezeme repertuarının öne çıkan motiflerinden biri olup (Fig. 10ı), yukarıda ortaya konan seramik gruplarının paralelleri Kilise Tepe,[71] Soli/Pompeiopolis,[72] Mersin/Yumuktepe,[73] Tarsus-Gözlükule,[74] Sirkeli,[75] Karatepe/Azatiwataya[76] ve Kinet Höyük'te[77] takip edilebilmektedir.

Tatarlı Höyük'te taş ve kerpiç astarlı çukurlar içinde yapılan çalışmalarda besin ekonomisi ve tarım çeşitliliğine dair bilgilere ulaşılamamıştır. Buna karşın, höyüğün kuzeybatısında tabakalanmayı anlamak amacıyla açılan AO–AP 186 açmalarında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. AO–AP 186 açmalarında açığa çıkarılan çukurların tabanında ve çeperinde izolasyon ya da astar uygulamasına dair herhangi bir ize rastlanmamıştır. Söz konusu çukurların tahıl çukuru olarak kullanılmış olabileceği düşünülse de, oldukça sığ bir derinliğe sahip olmaları ve karbonlaşmış tohum kalıntılarının in situ bağlamdan ziyade ODÇ atık dolgusu ile birlikte tespit edilmesi, nedeniyle çukurların işlevi aydınlatılamamıştır. Herhangi bir mimari öğe ile ilişkilendirilemeyen bu sığ çukurlarda yapılan arkeobotanik çalışmaları sonucunda tespit edilen ekmeklik/makarnalık buğday (Triticum aestivum/durum), buğdaygiller (Poaceae) karaburçak (Vicia ervilia), mercimek (Lens culinaris) baklagiller (Fabaceae-) ile üzüm (Vitis vinifera) tohumları Tatarlı Höyük'ün ODÇ'de besin ve tarım çeşitliliğine ışık tutmaktadır.[78]

Değerlendirme ve Sonuç

Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılan depolama çukurları basit topraktan ayrılan özenli taş işçiliği ile karakterize olmaktadır. Çukurların muntazam şekilde taş örgü ile astarlanmasının temelinde pratik faydaların gözetildiği anlaşılmaktadır. Zira basit toprak çukurların su baskınına daha yatkın oluşu ve boşaltıldıktan sonra araya karışan toprağın elenmesi gerekliliği gibi uygulamada yaşanan zorluklar taş astarlı çukurları öne çıkarmaktadır. Çukurun taş veya kerpiç ile astarlanması sayesinde su baskınına karşı daha dirençli bir konstrüksiyon elde edildiği gibi tahıla toprağın karışması da önemli ölçüde engellenmekteydi. Çukurun mukavemeti yüksek bir özelliğe sahip olması aynı zamanda kullanım ömrünü de önemli oranda arttırmış olmalıdır. Tahıl çukurları için 5–10 yıl kullanım ömrü olduğu iddia edilirken[79] Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılan bulgulardan hareketle bu sürenin daha yüksek olduğu öngörülmektedir. Nitekim özenli bir işçiliğe sahip olan ODÇ depolama çukurlarının etrafında çukur açma faaliyetinin gözlenmemiş olması söz konusu yapıların uzun süre kullanılmış olduğuna işaret etmektedir. Yapının uzun ömürlü kullanımında taş astar etkili olduğu kadar sonraki depolama süreçlerinde depolama alanının steril hale getirilmesi de çukurun ömrünü etkileyen bir diğer faktördür. Zira gıdanın sağlıklı şekilde muhafazasını tehdit eden tahıl biti, haşere, mikroorganizma gibi zararlı faaliyetlerin riski çukur kullanılmaya devam ettiği sürece önemli oranda da artmaktadır. Çukur içinde yakılacak ateş ile birlikte bu zararlı aktivitelerin depolama öncesi büyük oranda engelleneceği belirtilmektedir.[80] Tatarlı Höyük taş astarlı çukurları üzerinde yapılan incelemede bu uygulamanın varlığına dair bulgulara ulaşılmıştır. Tatarlı Höyük 1, 4, 5 nolu depolama çukurlarında tespit edilen ve ateş kullanımına bağlı ortaya çıktığını düşünülen turuncu, gri renkli toprak dolgusu ile küçük parçalar halindeki kömürleşmiş ahşap kalıntıları çukur içinde ateş yakıldığına işaret etmektedir (Fig. 11). Sterilizasyona yönelik ateş kullanımının varlığı arkeolojik ve etnografik çalışmalarla

vd. 2023: 93.

71 Postgate 1998: 212-214; Fig. 6.

72 Canlıer 2007.

73 Özaydın 2010: 74; 78.

74 Hanfmann 1963.

75 Raffainer 2019: 351-352; Abb. 173-174; Novák ve Fuchs 2021: 426-427; Fig. 18-19.

76 Darga 1986.

77 Gates 1993..

78 Koç 2021: 59-66, Res. 7.

79 Marshall 2011: 90.

80 Marshall 2011: 90..

izlenebilmektedir.[81] Arkeolojik kayıtlarda Tell Dor,[82] Tell Dan[83] ve Tille Höyük'te[84] çukur tabanında ve kenarlarında tespit edilen karbonlaşmış ahşap parçaları ile gri renkli dolgunun mikroorganizma ve haşere temizliği için yakılan ateşin kalıntıları olduğu ifade edilmektedir. Tatarlı'nın ODÇ'ye tarihlenen çukurları sterilizasyon yöntemleri dışında yerleşmenin depolama hacmi konusunda da değerli bilgiler sunmaktadır. Kerpiç astarlı tahıl çukurunun bir metrelik derinliği ile 4 nolu çukurun bulunduğu kesitte izlenebilen bir metrelik atık dolgusundan hareketle çukur derinliklerinin 1 m. olduğu ön görülmektedir. Mevcut çap ve derinlik ölçüleri ile bir litre buğdayın yaklaşık 0,66 kg.'a eşit[85] olduğu bilgisinden hareketle Tatarlı Höyük depolama çukurlarının 2742 kg. (4154 lt.) ile 2396 kg. (3630 lt.) arasında değişen depolama kapasitesine sahip olduğu saptanmıştır. Anadolu'da bir çiftçinin yılda 320 kg. tahıl tükettiği[86] bilgisi göz önünde bulundurulduğunda depolardaki buğday hacminin ortalama 6–8 kişilik ailelerin yıllık beslenme ihtiyacını karşılayabileceği anlaşılmaktadır. Üç ve dört nolu çukurun toplamda 2493 kg. (3778 lt.) kg. tahıl sakladığı ve yıl boyu sekiz kişiyi besleme kapasitesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Her iki deponun fiziksel yakınlığı ve genel tablo ile uyumlu olan tahıl saklama kapasitesi bu alanların ayrı birimlerden ziyade tek bir haneye ait olduğuna işaret etmektedir. Tatarlı Höyük ODÇ çukurları sterilizasyon ve hacim bilgileri dışında aynı zamanda dönemin sosyo–ekononik yapısına dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Mevcut bilgiler ışığında MÖ II. binyılda karşımıza çıkan anıtsal yapı inşa etme geleneği bu dönemde büyük oranda ortadan kalkmıştır. Şehirleşme ölçeğinde yaşanan gerileme aynı zamanda MÖ 9.–8. yy.'a ait olan silindir biçimli, taş astarlı depolama çukurları üzerinden de takip edilebilmektedir.[87] Yerel ve bölgeler arası ODÇ depolama yöntemlerine bakıldığı zaman ise söz konusu süreçte tek tip uygulamaların aksine yerleşim merkezlerinin politik önemi, şehirleşme ölçeği ve ekonomik yapısına bağlı olarak farklılaşan stratejiler ile karşılaşılmaktadır. Kilikya, Orta Anadolu ve Levant merkezlerinde pithos, silo ve yer üstü ambar yapıları ile temsil edilen depolama uygulamaları yaygınlık kazanırken, Tatarlı Höyük'te belgelenen taş ve kerpiç astarlı yeraltı depolama çukurları, bu tablo içinde hane ölçekli gıda yönetiminin ön plana çıktığı bir anlayışın varlığını ortaya koymaktadır. Tatarlı Höyük'ün taş döşeli giriş kapısı bu dönemde planlı faaliyetlerin varlığına ilişkin değerli ipuçları sunmaktadır. Buna karşın çukurların konutlara yakın oluşu ve höyüğün farklı noktalarında yer alması gibi bulgular gıda kontrolü bağlamında merkezi veya kolektif denetimden ziyade hane ölçekli uygulamaların etkin olduğunu göstermektedir. Bu yönü ile Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılan depolama çukurları, ODÇ merkezlerinde takip edilen merkezi veya ortak kullanıma dayalı depolama faaliyetlerine ek olarak, hane temelli uygulamaların da geçerli ve kullanışlı olduğunu gösteren önemli bir model sunmaktadır.

81 Reynolds 1974: 129; Currid ve Navon 1989: 75; Halstead 2014: 159.

82 Shahack Gross vd. 2005: 71.

83 Ilan 2008: 79.

84 Blaylock 2009: 122.

85 Ökse 2017: 179.

86 Yakar, 2007, 164.

87 Çukurlar ve kırsallaşmaya dair tartışmalar için bkz. Gates 2013; 178; Finkelstein 1988: 266.

Teşekkür

Çalışma sırasında değerli katkıları için Doç. Dr. Serdar Girginer ve Dr. Öğretim Üyesi Özlem Oyman–Girginer'e teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

Modern Kaynaklar

Abdalla vd. 2002: A. T. Abdalla, C. J. Stigter, N. I. Bakhiet, M. C. Gough, H. A. Mohamed, A. E. Mohammed, M. A. Ahmed, ''Traditional Underground Grain Storage in Clay Soils in Sudan Improved by Recent Innovations'', *Tropicultura* 20 (4), 170–175.

G'agata 2017: A. L. G'Agata, ''Misis Höyük'', *Altorientalische Forschungen* 44 (2), 156–170.

Aklan 2022: *Ovaören Demir Çağı Mimarisinin Orta Anadolu Demir Çağı Mimari Gelenekleri İçindeki Yeri ve Önemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Baştürk 2025: E. Baştürk, *Tanır Yassıhöyük Kazıları 1: 2021–2024 Çalışmaları Ön Değerlendirme*, Myrina Yayınları, Ankara.

Bersu 1940: G. Bersu, ''Excavations at Little Woodbury, Wiltshire: Part I The Settlement as Revealed by Excavation'', *Proceedings of the Prehistoric Society* 6, 30–111.

Bing 1969: J. D. Bing, *A History of Cilicia During the Assyrian Period*, Unpublished Doctoral Dissertation, University of Pennsylvania.

Blaylock 2009: S. Blaylock, S. *Tille Höyük 3:1 The Iron Age – Introduction, Stratification, and Architecture, BAR International Series 41*, Oxford.

Bossert vd. 1950: H. Th. Bossert, U. B. Alkım, H. Çambel, N. Ongunsu, İ. Süzen, *Karatepe Kazıları Birinci Ön Rapor*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Bouthillier vd. 2014: C. Bouthillier, C. Colantoni, S. Debruyne, C. Glatz, M. M. Hald, D. Heslop, E. Kozal, B. Miller, P. Popkin, N. Postgate, C. S. Steele, A. Stone, ''Further work at Kilise Tepe, 2007–2011: Refining the Bronze to Iron Age Transition'', *Anatolian Studies* 64, 95–161.

Canlier 2007: S. Canlıer, *Soli Höyük Orta ve Geç Demir Çağı (M.Ö. 9.–7. yy.): Konsantrik Daire Bezemeli Seramikler*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Casabonne 2004: O. Casabonne, *La Cilicie à L'époque Achéménide*, De Boccard, Paris.

Castellano 2018: L. Castellano, ''Staple Economies and Storage in Post-Hittite Anatolia: Considerations in Light of New Data from Niğde-Kınık Höyük (Southern Cappadocia)'', *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage Studies* 6 (4), 259–284.

Celant vd. 2015: A. Celant, D. Magri, F. Romana Stasolla, ''Collection of Plant Remains from Archaeological Contexts'', (Ed. E. C. T. Yeung, C. Stasolla, M. J. Sumner, B. Q. Huang), *Plant Microtechniques and Protocols*, Springer, Berlin–Heidelberg, 469–486.

Cevher 2020: M. Cevher, ''Tatarlı Höyük Geç Tunç Çağı Savunma Sistemi ile İlgili Bir Değerlendirme'', (Ed. K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman-Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, ve M. F. Tufan), *Mors Immatura: Amanosların Gölgesinde*, *Hayriye Akıl Anısına*, Ege Yayınları, İstanbul, 63–74.

Currid 1986: J. D. Currid, *Archaeological Investigations into the Grain Storage Practices of Iron Age Palestine, University of Chicago, Department of Near Eastern Languages and Civilizations* (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Currid ve Navon 1989: J. D. Currid, ve A. Navon, ''Iron Age Pits and The Lahav (Tell Halif) Grain Storage Project'', *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 273, 67–78.

Darga 1986: M. Darga, ''Karatepe-Azatiwattaya Kalesinin Çanak Çömlek Buluntuları'', *Anadolu Araştırmaları* 10, 371–415.

Dejene 2004: M. Dejene, *Grain Storage Methods and Their Effects on Sorghum Grain Quality in Hararghe, Ethiopia*, Swedish University of Agricultural Sciences, Unpublished Doctoral Dissertation,

Ertuğ-Yaraş 1997: F. Ertuğ-Yaraş, *An Ethnoarchaeological Study of Subsistence and Plant Gathering in Central Anatoli*a, Washington University, Unpublished Doctoral Dissertation,

Fairbairn 2005 A. Fairbairn, "Crop Storage at Kaman–Kalehöyük: Some Preliminary Observations", *Anatolian Archaeological Studie*s 12, 129–135.

Fairbairn ve Omura 2005: A. Fairbairn ve S. Omura, ''Archaeological Identification and Significance of ÉSAG (Agricultural Storage Pits) at Kaman–Kalehöyük, Central Anatolia'', *Anatolian Studies* 55, 15–23.

Finkelstein 1988: I. Finkelstein, *The Archaeology of The Israelite Settlement, Israel Exploration Society*, Jerusalem.

Gates 1993: M. H. Gates, ''Excavations at Kinet Höyük (Dörtyol/Hatay'', *KST* 15, 193–200.

Gates 2013: M. H. Gates, ''From Late Bronze Age to Iron Age on Syria's Northwest Frontier: Cilicia and Amuq'', (Ed. Mazzoni ve S. Soldi), *Syrian Archaeology in Perspective: Celebrating 20 Years of Excavations at Tell Afis. Proceedings of the International Meeting Percorsi di Archeologia Siriana, giornate di studio, Pisa, 27–28 November 2006 Pisa*, Edizioni ETS, 96–116.

Girgin ve Oyman–Girgin 2020: K. S. Girginer ve Ö. Oyman–Girginer, ''Tatarlı Höyüğün Stratigrafisi Üzerine Ön Sonuçlar'', (Ed. K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman–Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, ve M. F. Tufan), *Mors Immatura: Amanosların Gölgesinde, Hayriye Akıl Anısına*, Ege Yayınları, İstanbul, 211-250.

Girginer vd. 2024: K. S. Girginer, H. Körsulu, Ö. Oyman–Girginer, M. Cevher, M. F. Tufan, ''2022 yılı Tatarlı Höyük Kazısı'', *KST* 43 (6), 497–514.

Girginer vd. 2023: K. S. Girginer, Ö. Oyman–Girginer, M. F. Tufan, A. Gerçek, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. Cevher, ''2019–2021 Yılları Tatarlı Höyük Kazıları'', *KST* 42/5, 89–102.

Goldman 1963: H. Goldman, *Excavations at Gözlükule, Tarsus Vol. III. The Iron Age*, Princeton University Press, Princeton.

Greenhut 2009: Z. Greenhut, ''The Excavations: Stratigraphy and Architecture''(Ed. Z. Greenhut ve A. De Groot), *Salvage Excavations at Tel Moẓa: The Bronze and Iron Age Settlements and Later Occupations, Israel Antiquities Authority*, Jerusalem, 9–60.

Haines 1971: R. C. Haines, *Excavations in the Plain of Antioch II: The Structural Remains of the Later Phases: Chatal Hüyük, Tell al-Judaidah, and Tell Tayinat, Oriental Institute Publications 95*, The University of Chicago Press, Chicago.

Halstead 2014: P. Halstead, T*wo Oxen Ahead: Pre-Mechanized Farming in the Mediterranean, Chichester*, Wiley-Blackwell, West Sussex.

Hanfmann 1963: G. M. A. Hanfmann, ''The Iron Age Pottery of Tarsus'', (Ed. H. Goldman), *Excavations at Gözlü Kule: The Iron Age (Tarsus III)*, Princeton University Press, Princeton, 18–332.

Hawkins 2000: J. D. Hawkins, *Inscriptions of the Iron Age. Vol. 1 of Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions*, de Gruyter, Berlin.

Heffron vd. 2017: Y. Heffron, T. E. Şerifoğlu, C. Steele, ve A. Stone, ''The J/K/L14 Soundings'', (Ed. J. N. Postgate), *Excavations at Kilise Tepe 2007–2011: The Late Bronze and Iron Ages Report*, https://doi.org/10.17863/CAM.10143.

Herrmann 2017: V. R. Herrmann, ''Urban Organization Under Empire: Iron Age Samʾal (Zincirli, Turkey) From Royal to Provincial Capital'', *Levant* 49 (3), 284–311.

Ilan 2008: D. Ilan, ''The Socioeconomic Implications of Grain Storage in Early Iron Age Canaan: The Case of Tel Dan'', (Ed. A. Fantalkin ve A. Yasur-Landau), *Bene Israel: Studies in the Archaeology of Israel and the Levant During the Bronze and Iron Ages in Honour of Israel Finkelstein*, Brill, Leiden, 87–104.

Ingold 1983: T. Ingold, ''The Significance of Storage in Hunting Societies'', *Man* 18/3, 553–571.

Jiménez–Jáimez ve Suárez–Padilla 2019: V. J. Jiménez–Jáimez ve J. Suárez–Padilla, ''Understanding Pit Sites: Storage, Surplus and Social Complexity in Prehistoric Western Europe'', *Journal of Archaeological Method and Theory* 27/4, 799–835.

Kaplan 1952: J. Kaplan, ''And He Prepared Great Provision for Them'', *Bulletin of the Israel Exploration Society* 17, 49–51.

Kayci ve Girginer 2020: O. H. Kayci ve K. S. Girginer, "Tatarlı Höyük'te Neolitik Dönem: Ön Değerlendirme", (Ed. K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman–Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, ve M. F. Tufan), *Mors Immatura: Amanosların Gölgesinde, Hayriye Akıl Anısına*, Ege Yayınları, İstanbul, 295–330.

Koç 2021: G. Koç, Zincirli Höyük, *Tatarlı Höyük ve Ovaören-Yassıhöyük Arkeobotanik Verileri Işığında Demir Çağı'nda Beslenme*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Lamon ve Shipton 1939: R. S. Lamon ve G. M. Shipton, *Megiddo I: Seasons of 1925–34, Strata I–V*, The University of Chicago Press, Chicago.

Langgut vd. 2016: D. Langgut, R. Shahack–Gross, E. Arie, D. Namdar, A. Amrani, M. Le Bailly, ve I. Finkelstein, ''Micro –Archaeological Indicators for Identifying Ancient Cess Deposits: An Example from Late Bronze Age Megiddo, Israel'', *Journal of Archaeological Science: Reports* 9, 375–385.

Lehmann 2006: G. Lehmann, ''The Archaeology of The Assyrian Period in Cilicia in The Light Of The Kinet Höyük Excavations'' (Ed. J. Macginnis, D. Wicke, T. Greenfield), *The Provincal Archaeology of the Assyrian Empire*, Oxbow Books, Cambridge, 335-344.

Lund 1986: J. Lund, *Sūkās VIII: The Habitation Quarters. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab*, Copenhagen.

Madella 2007: M. Madella, ''Processing, Storing, Eating and Disposing: The Phytolith Evidence from Iron Age Kilise Tepe'', (Ed. N. Postgate ve D. Thomas), *Excavations at Kilise Tepe, 1994–98: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia Vol. 2*, McDonald Institute for Archaeological Research/London: British Institute at Ankara, Cambridge, 597–606.

Makal 2008: M. Makal, *Bizim Köy*, İstanbul, Literatür Yayıncılık.

Marshall 2011: A. Marshall, A. *Experimental Archaeology: Iron Age Grain Storage, BAR International Series 530*, Oxford, 80–164.

Matsumura 2020: K. Matsumura, "Büyükkaya II. Bauwerke und Befunde der Grabungskampagnen 1952-1955 und 1993-1998 (Book Reviews)", *Journal of Near Eastern Studies* 79/2, 368–371.

Mazzoni 2014: S. Mazzoni, ''The Archaeology of Tell Afis and the Iron Age II–III in Syria: A Reassessment'', Ed. F. Baffi, R. Fiorentino ve L. Peyronel, *Tell Tuqan Excavations and Regional Perspectives: Cultural Developments ın Inner Syria from The Early Bronze Age to The Persian/ Hellenistic Period*, Congedo Editore, Galatina, 343–390.

Montesanto 2023: M. Montesanto, ''Storage and Food Management in Northern Syria from the Iron Age I to the Iron Age III (12th–6th centuries BC)'', *Anatolica* 49, 165–185.

Novák ve Fuchs 2021: M. Novák ve A. Fuchs, ''Azatiwada, Awariku from the "House of Mopsos", and Assyria: On the Dating of Karatepe in Cilicia'', Ed. A. Payne, Š. Velhartická, ve J. Wintjes, *Beyond all Boundaries: Anatolia in the First Millennium BC*, Peeters, Leuven, 397–466.

Novak vd. 2017: M. Novak, J. N. Postgate, R. Yağcı, I. Caneva, E. Jean, G. Köroğlu, T. Özaydın, A. Özyar, F. Şahin, A. L. G'Agata, E. Kozal, S. Kulemann-Ossen, D. Yaşin-Meier, K. S. Girginer, Ö. Oyman-Girginer, C. Eslick, C. Gates, M-H. Gates, Lehmann, G. ''A Comprative Statigraphy of Cilicia'', *Altorientalische Forschungen* 44 (2), 150-186.

Ökse 2017: A. T. Ökse, ''Salat Tepe IV Mevsimlik Barınakları: Yukarı Dicle Havzasında Orta Çağ ve Sonrasında Göçerler'', *TÜBA–AR* 21, 149–174.

Özaydın 2010: T. Özaydın, ''Demir Çağ Tabakaları'', (Ed. I. Caneva ve G. Köroğlu), Yumuktepe: *Dokuzbin Yıllık Yolculu*k, Ege Yayınları, İstanbul, 73–78.

Peters 1979: E. W. Peters, ''Altınova Halk Mimarlığında Erzak Saklama'', Ed. S. Pekman, *Keban Projesi 1973 Çalışmaları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Ankara, 127–134.

Postgate 1998: J. N. Postgate, ''Kilisetepe 1996: A Summary of the Principal Results'', *KST* 19, 209–226.

Pucci 2023: M. Pucci, ''Storage and food control in the 'Amuq from the Late Bronze to the Iron Age: The archaeological evidence'', Ed. C. Mora ve G. Torri, *Administrative Practices and Political Control in Anatolian and Syro-Anatolian Polities in the 2nd and 1st Millennium BCE*, Firenze University Press, Firenze, 161–176.

Raffainer 2019: U. Raffainer, ''Bemalte und Geschliffene Keramik'', Ed. M. Novák, E. Kozal ve D. Yaşin, *Sirkeli Höyük: Ein urbanes Zentrum am Puruna-Pyramos im Ebenen Kilikien: Vorbericht der schweizerisch-türkischen Ausgrabungen 2006–2015 Harrassowitz Verlag*, Wiesbaden, 351–352.

Reichmuth 2016: S. Reichmuth, ''Eisenzeitliche Besiedlungsreste'', Archäologische Forschungen am Oymaağaç Höyük/Nerik 2011–2015'', *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft* 148, 64–68.

Reynolds 1974: P. J. Reynolds, ''Experimental Iron Age Storage Pits: An Interim Report'', *Proceedings of the Prehistoric Society* 40, 118–131.

Reynolds 1979a: P. J. Reynolds, I*ron Age Farm: The Butser Experiment, British Museum Publications*, London.

Reynolds 1979b: P. J. Reynolds, ''A General Report of Underground Grain Storage Experiments at the Butser Ancient Farm Research Project'', Ed. M. Gast ve F. Sigaut, *Les techniques de conservation des grains à long terme, Vol. 1*, CNRS, Paris, 70–88.

Schmidt 1932: E. F. Schmidt, *The Alishar Hüyük: Seasons of 1928 and 1929, Part I*, The University of Chicago Press, Chicago.

Scholen vd. 2019: J. D. Schloen, V. R. Herrmann, T. Kalaycı, ''Zincirli Höyük Kazıları 2018'', *KST* 41/1, 525–536.

Seeher 2007: J. Seeher, *Hattuşa Kerpiç Kent Suru: Bir Rekonstrüksiyon Çalışması*, Ege Yayınları, İstanbul.

Seeher 2018: J. Seeher, *Büyükkaya II. Bauwerke und Befunde der Grabungskampagnen 1952–1955 und 1993-1998*, De Gruyter, Berlin.

Shahack-Gross vd. 2005: R. Shahack-Gross, R. M. Albert, A. Gilboa, O. Nagar-Hilman, I. Sharon ve S. Weiner, ''Geoarchaeology in an Urban Context: the Uses of Space in a Phoenician Monumental Building at Tel Dor (Israel)'', J*ournal of Archaeological Science* 32 (9), 1417–1431.

Sicker–Akman 2014: M. Sicker–Akman, ''Die Bauwerke'', *Karatepe-Aslantaş, Azatiwataya Band 2, Archäologısche Forschungen Band 29*, Wiesbaden, Reichert Verlag, 15–112.

Şenyurt VD 2023: Y. Şenyurt, A. Akçay, İ. Aklan, ''Ovaören-Yassıhöyük Kazıları ve Orta Anadolu Demir Çağı Mimarisinde Gelişim ve Değişime Kronolojik Bir Bakış'', *Höyük* 11, 49–71.

Tufan ve Girginer 2020: M. F. Tufan, K. S. Girginer, ''Tatarlı Höyük'te bir Grup Black on Red Seramiği ve Mikromorfolojik Özellikleri'', Ed. K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman-Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, ve M. F. Tufan, *Mors Immatura: Amanosların Gölgesinde, Hayriye Akıl Anısına*, Ege Yayınları, İstanbul, 427-448.

Türkteki ve Başkurt 2016: M. Türkteki ve R. Başkurt, ''Anadolu'da İlk Tunç Çağı Sonunda Geleneksel Bir Ritüel Uygulaması: Küllüoba Kazısı Işığında Adak Çukurları Üzerine Bir Değerlendirme'', *Anadolu/ Anatolia* 42, 1–28.

Ünal ve Girginer 2007: A. Ünal ve K. S. Girginer, *Kilikya Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlı Dönemine Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya*, Tarih ve Arkeoloji, Homer Kitabevi, İstanbul.

Whittaker vd. 2014: J. C. Whittaker, K. A. Kamp, B. Brenton, L. Scott Cummings, ''6.3 Maize Storage in Simple Pits'', Ed. A. van Gijn, J.C. Whittaker, P.C. Anderson, *Explaining and Exploring Diversity in Agricultural Technology*, Oxbow, Oxford, 197–222.

Yakar 2007: J. Yakar, Anadolu'nun Etnoarkeolojisi, Homer Kitabevi, İstanbul.

Antik Kaynaklar

Ksenophon 2015: *Anabasis, On Binlerin Dönüşü*, (A. Çokana, Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Pliny 1855: *Pliny the Elder, The Natural History of Pliny, vol 4*, (J. Bostock and H. T. Riley, Trans.), Henry G. Bohn, London.

Tacitus 1948: P. C. Tacitus, Tacitus on Britain and Germany: *A translation of the "Agricola" and the "Germania"*, (H. Mattingly, Trans.), Penguin Books, West Drayton, Middlesex.

Varro 1934: M. T. Varro, *On Agriculture*, (W. D. Hooper and H. B. Ash, Trans.), Harvard University Press, Cambridge.

Fig. 1. Tatarlı Höyük Sitadel'i ve Aşağı Şehir.

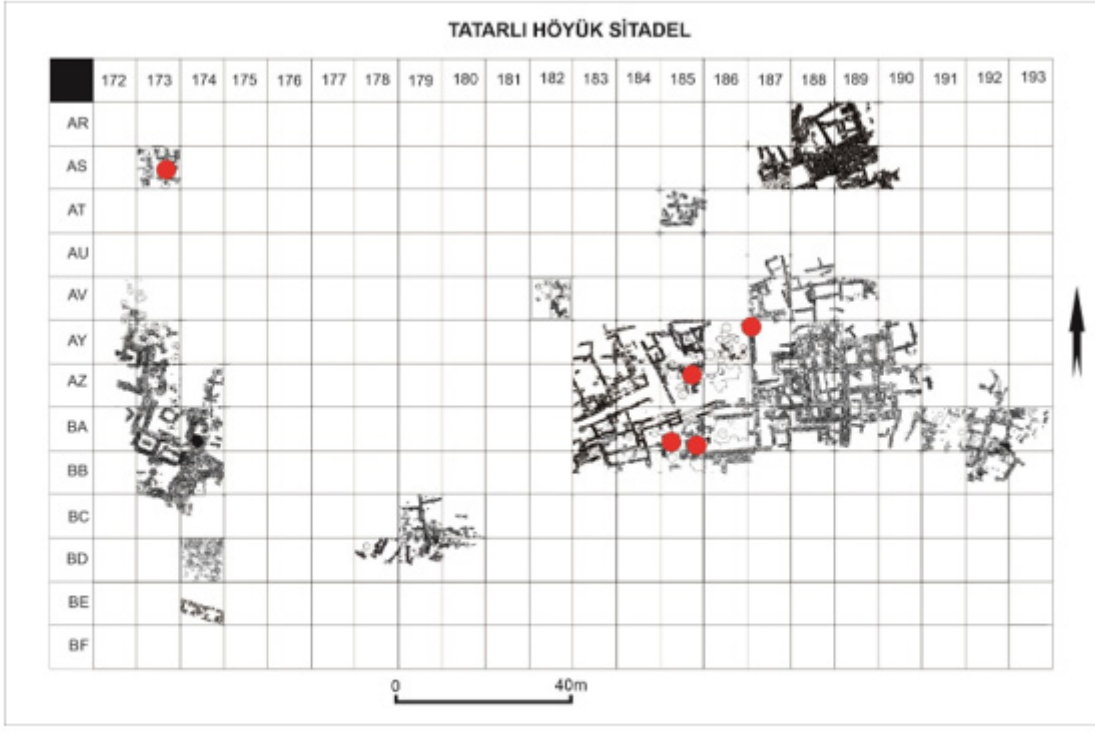

Fig. 2. Sitadel Alanındaki Depolama Çukurlarının Dağılımı.

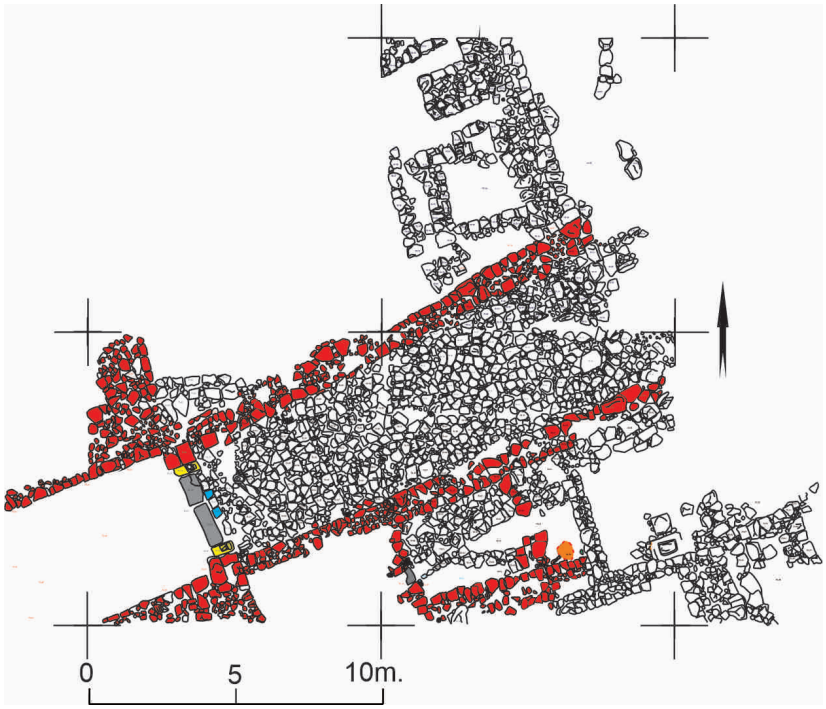

Fig. 3. ODÇ Giriş Kapısı.

Fig. 4. ODÇ Depo Odası.

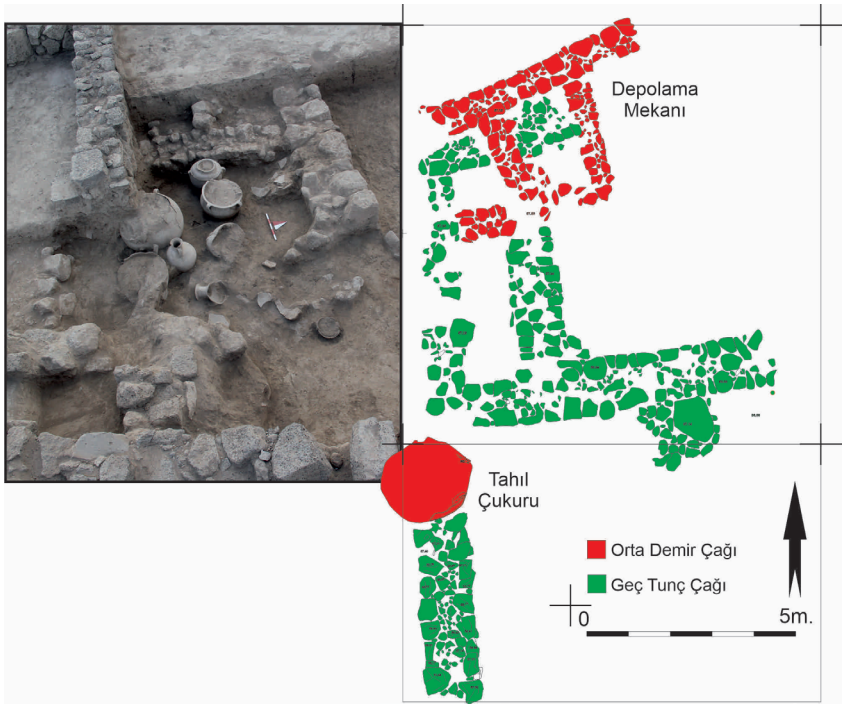

Fig. 5. ODÇ Depolama Odası ve Tahıl Çukuru

Fig. 6. 1 nolu Tahıl Çukuru.

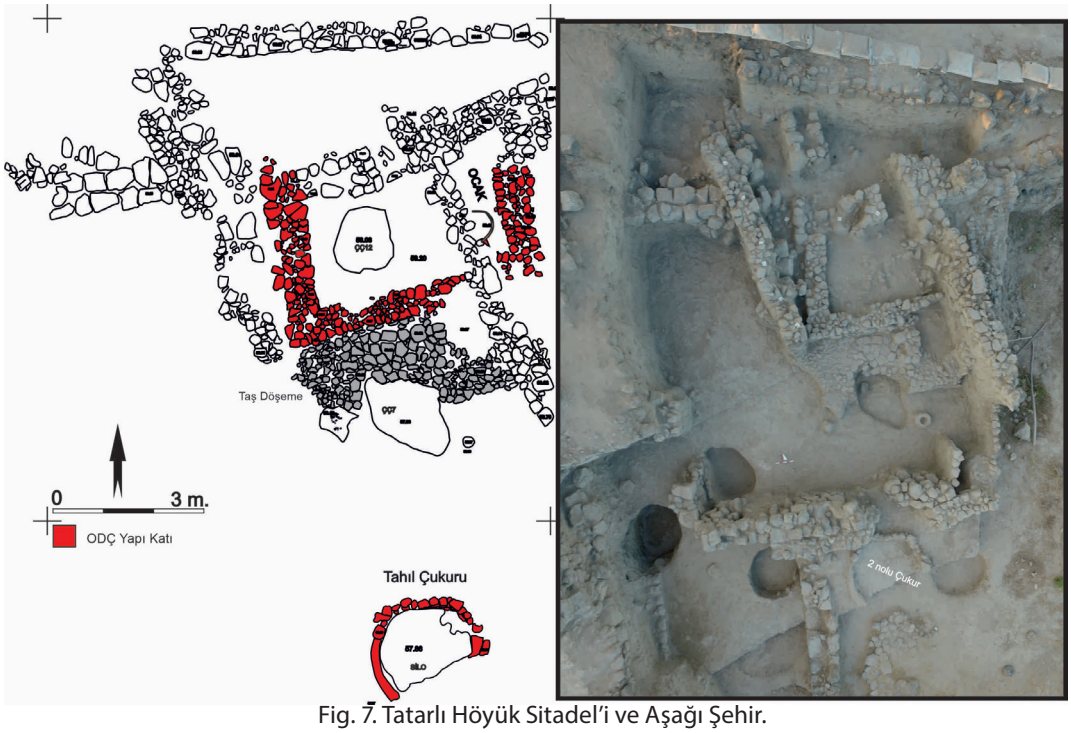

Fig. 7. Tatarlı Höyük Sitadel'i ve Aşağı Şehir.

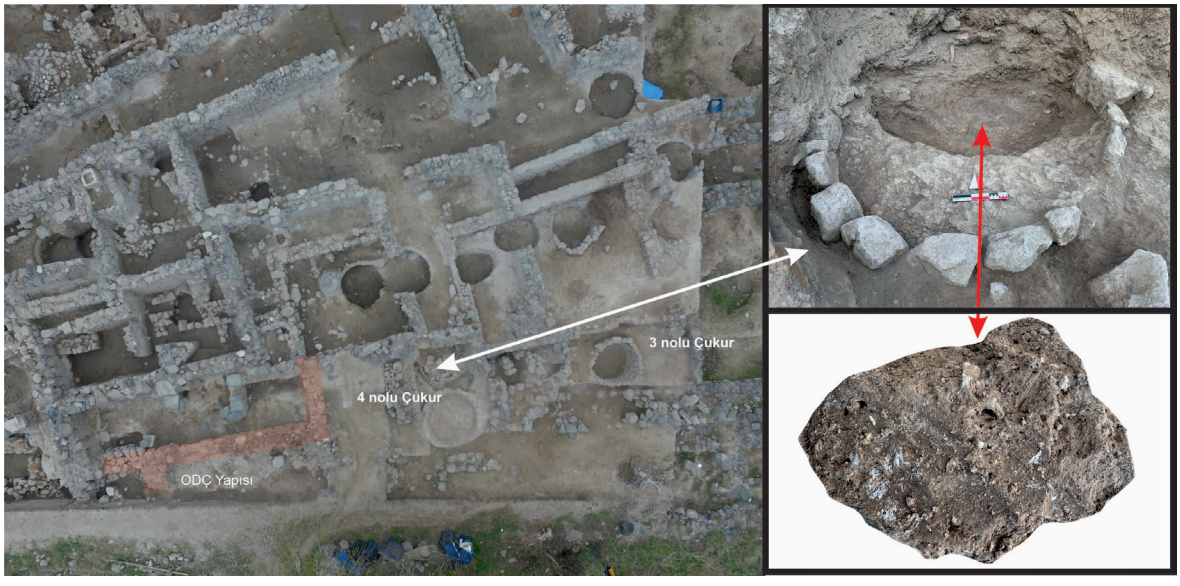

Fig. 8. Sitadel Alanındaki Depolama Çukurlarının Dağılımı.

Fig. 9. 5 nolu Tahıl Çukuru.

Fig. 10. Çukur İçinden ve IIIb1 Yapı Katından Ele Geçen ODÇ Seramikleri.

Fig. 11. Çukur İçinde Ateş Yakıldığını İşaret Eden Karbonlaşmış Ahşap İzleri ile Turunculaşmış Kerpiç ve Kül Kalıntıları.